

Bába Laura

Az első finn bestseller magyarul

N. Sebestyén Irén és a *Dal a tűzpiros virágról*

2020-ban ünnepeljük N. Sebestyén Irén nyelvész, műfordító születésének 130. évfordulóját, az első műfordításának tárgyául szolgáló kötet szerzője, a finn Johannes Linnankoski születésének pedig tavaly volt 150. évfordulója. Tanulmányom apropóját e két jubileum adja. A következőkben kettejük életpályája és a regény ismertetése mellett a mű és magyar változata fogadtatásáról, valamint N. Sebestyén Irén fordításáról írok. Ez utóbbi születésével kapcsolatban irodalom- és kapcsolattörténeti érdekességeként közlöm Johannes Linnankoski Sebestyén Irénhez címzett válaszlevelét, melyben annak a regényt illető fordítási szándékára reagált. Írásom végén röviden kitérek a mű másik, Ambrózy Ágoston által átültetett magyar változatára is.

A fordító

Életútja és tudományos munkássága

N. Sebestyén Irén életét és szakmai pályafutását részletesen ismerteti Hajdú Péter *N. Sebestyén Irén emlékezete* című cikkében,¹ melyet munkássága Csepregi Márta által készített részletes tudományos és irodalmi bibliográfiája² kísér.

Sebestyén Irén tanársaládba született Nagenyeden 1890-ben. Az elemi és a polgári iskolát ott végezte, majd a kolozsvári tanítóképzőben szerzett elemi iskolai tanítónői oklevelet (1908). Tanulmányait ezután Budapesten folytatta: előbb az Erzsébet Nőiskola polgári iskolai tanítónőképzőjében diplomázott (1911), közben magánúton latinul, görögül és finnül tanult, valamint a nyelvészetben is kezdett elmélyedni, majd a kiegészítő érettségi vizsgát követően magyar–történelem szakon kezdte meg egyetemi tanulmányait a Budapesti Tudományegyetemen (ma Eötvös Loránd Tudományegyetem). Addigra finn nyelvi és irodalmi ismeretei már olyan széles körűek voltak, hogy tanára, Szinnyi József, az altaji összehasonlító nyelvtudományi tanszék (a mai Finnugor Tanszék jogelődje) vezetője felmentette az egyetemi fennszeptikai tanulmányok alól. 1913-ban tanítóképző intézeti tanárként végzett, pedagógusi pályafutását az Erzsébet Nőiskola gyakorló felső leányiskolájának nevelőjeként, majd a polgári iskolai tanítóképzőjének helyettes tanáraként kezdte. Teljes munkaidős állása mellett tovább folytatta egyetemi tanulmányait, és 1916-ban finnugor nyelvészetből

Bába Laura (1981) – irodalomtörténész, PhD, egyetemi tanársegéd, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, baba.laura@btk.elte.hu

¹ Hajdú Péter: *N. Sebestyén Irén emlékezete*. Nyelvtudományi Közlemények LXXXI(1979). 1. szám. 161–168. (a továbbiakban Hajdú 1979a)

² Csepregi Márta: *N. Sebestyén Irén tudományos és irodalmi munkássága*. Nyelvtudományi Közlemények LXXXI(1979). 1. szám. 168–174.

doktorált – *Finn jelzős szerkezetek* című disszertációját az MTA az abban az évben megjelent legjobb nyelvészeti értekezésnek járó³ Sámuel-díjjal tüntette ki. 1916-ban kötött házasságot Németh Gyula turkológussal, innen nevében az N. Ugyanettől az évtől az Országos Széchényi Könyvtárban volt napidíjas gyakornok, később könyvtári segédőr, egészen 1922 nyaráig, amikor a közszolgálati tisztviselők és más alkalmazottak létszámának csökkentéséről szóló 1923. évi XXXV. törvénycikk nyomán B-listára helyezték, és így – harmincas évei elején – nyugdíjba vonult. Tudományos munkásságát rendszeres finnországi tanulmányúttjai, kutatásai is megalapozták, melyek egyben a helyi tudományos és kulturális elitel való személyes megismerkedés lehetőségét is biztosították a számára. 1944-től⁴ a budapesti, akkori nevén Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának egyetemi magántanára, 1964-től az (akkor már) Eötvös Loránd Tudományegyetem címzetes egyetemi tanára volt – noha előadást hirdetni csak ritkán volt alkalma, a fiatalabb pályatársakat figyelemmel kísérte és segítette.⁵ Közben 1952-ben a nyelvészeti tudományok kandidátusává nyilvánították, 1956-ban pedig *Szamojéd jelzős szerkezetek* című értekezésével megszerezte a nyelvtudományok doktora fokozatot. 1916-tól haláláig a Magyar Nyelvtudományi Társaság, ezen belül sokáig az intézmény választmányának tagja volt, valamint több akadémiai bizottság – így például a Finnugor Munkabizottság – tevékenységében is részt vett. Hazai elismerései mellett munkásságát Finnországban is díjazták: a Finn Irodalmi Társaság (Suomalaisen Kirjallisuuden Seura) 1931-ben, a Finnugor Társaság (Suomalais-Ugrilainen Seura) 1953-ban, a Kalevala Társaság (Kalevalaseura) 1958-ban fogadta soraiba, 1967-ben pedig a Finn Oroszlánrend parancsnoki fokozatában részesítették. Férje 1976-os halálát követően élete utolsó hónapjait Szegeden töltötte, ott hunyt el 1978-ban. Karcagon, férje és másfél évesen elveszített gyermeke mellett helyezték örök nyugalomra.⁶

Hajdú meglátása szerint N. Sebestyén Irén tudományos munkássága három fő témakörre koncentrált: a finn nyelvvel, a finnugor alapnyelvvel és a szamojéd nyelvekkel kapcsolatos mondattani témák elemzésére, a nyelvészeti biogeográfia módszerével történő uráli őstörténet-kutatásra, valamint a szamojéd nyelvek történeti vizsgálatára. Értékelése szerint saját korában mindhárom területen újdonsággal szolgált, a pályáját összegző cikk időbeni távlatából elsősorban a szamojedisztikai kutatásainak maradandó eredményeit emeli ki.⁷

Műfordítói pályája

Sebestyén Irén egy műfordítás – a *Kalevala* első teljes, Barna Ferdinánd tollából kikerült magyar nyelvű változata – révén ismerkedett meg a finn kultúrával. Fordítói pályájára való visszaemlékezésében írja, hogy tizenkét évesen, erdélyi otthonuk padlásán került a kezébe a finn nemzeti eposz 1871-es magyar kiadása, melynek világa és különösen a fiatal hajadon, Aino tragikus sorsa magával ragadta. Műfordítói pályája a *Dal a tűzpiros virággal* indult. Mint írja, véletlenül került a kezébe a helsinki Akadémiai Könyvkereskedés (Akateeminen kirjakauppa) katalógusa, és abban keltette fel figyelmét a szuggesztív című, addigra hazájában már több kiadást megért regény. Ő maga nem tudta megszerezni a művet – hiába érdeklődött a könyvesboltokban, egy sem állt kapcsolatban finnországi

³ Kónya Sándor: „Magyar Akadémia állíttassék fel...” *Akadémiai törvények, alapszabályok ügyrendek 1827–1990*. Bp. 1994 (A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Közleményei 32 (107). 126.

⁴ Más forrásban 1940-től, lásd a *Magyar Életrajzi Lexikon* szócikkét (Sebestyén Irén, N.).

⁵ Hajdú Péter: *Búcsú N. Sebestyén Iréntől*. Magyar Nyelv LXXV(1979). 1. szám. 115. (a továbbiakban Hajdú 1979b)

⁶ Hajdú 1979a. 161–162.

⁷ Uo. 163–166.

kereskedéssel –, ám végül egy barátnőjének édesapja, a kémikus Hankó Vilmos segítségével sikerült hozzájutnia. Miután így 1910-ben el-, majd újraolvasta a regényt, neki is fogott a fordításának.⁸

Szándékáról levélben értesítette a finn szerzőt is, aki az alábbi válasszal reagált a megkeresésre:⁹

Askola, 1911. április 10.

Sebestyén Irén kisasszony.

Tiszteletreméltó Kisasszony!

Nagy örömet okozott nekem igen kedves levele. Megadatott számomra a szerencse, hogy az emberek általában nagyon is értették mindazt a szépet és jót, amit én a „Dal” írása közben éreztem. Ám aligha akadt köztük egy is, aki ezt olyan szép őszinteséggel fejezte

⁸ N. Sebestyén Irén: *A finn irodalom Magyarországon. = Az uráli népek történelme és műveltsége*. Szemelvénygyűjtemény. Szerk. Erdődi József. Bp. 1966. 126, 128–129. (a továbbiakban Sebestyén 1966)

⁹ A levél N. Sebestyén Iréntől került Domokos Péterhez, az ELTE Finnugor Tanszékének korábbi tanszékvezetőjéhez, és tőle a tanszék tulajdonába. A szöveget a saját fordításomban közlöm.

Neiti Irén Sebestyén.

Kunnioitettava Neiti!

Teidän suuresti ystävällinen kirjeenne on tuottanut minulle paljon iloa. Minulla on ollut se onni, että ihmiset yleensä ovat niin hyvin ymmärtäneet sitä, mitä minä ”Laulua” kirjoittaessani olen tuntenut kaunista ja hyvää. Mutta tuskin kukaan on minulle sitä ilmaissut niin kauniin vilpittömästi kuin Te. Siksi minä pyydän Teitä sydämellisesti kiittää, ja on Teidän kirjeenne aina säilyvä minun mieluisimpina muistoinani.

Te opiskelette suomea, Neiti. Te tuskin ymmärrätte sitä tunnetta, mitä me tunnemme saadessamme teiltä unkarilaisilta yhtäkkiä suomenkielisen kirjeen. Kuinka kiitollisia me olemmekaan siitä suuresta ystävällisyydestä ja rakkaudesta, mitä te osotte meidän maattamme ja kansaamme kohtaan! Mutta kuinka meitä samalla hävettää, että me itse olemme niin juroja ja jäykkiä ja omistamme niin vähän huomiota teidän kansallenne ja kielellenne. Minä kuitenkin toivon teidän ymmärtävän meidän luonteemme eroavaisuuden ja ne olot, joissa me nykyään elämme, ja voivan suoda meille paljon anteeksi parempien aikojen toivossa.

Minua suuresti ilahutti, että Teidän kielen opiskeluanne ovat niin hyvällä pohjalla. Useimmat teidän lauseenne olivat rakenteeltaan niin suomalaisia, että ellei siellä täällä olisi ollut joku pieni päätevirhe, niin ei olisi voinut muuta uskoa, kuin että ne ovat syntyperäisen suomalaisen kirjottamia.

Sitten minä pyydän kiittää Teitä siitä, että tahdotte kääntää minun ”Lauluni” unkariksi. Olen sitä iloisempi, kun Teidän kirjeenne antoi minulle vakuuden, että tulette suorittamaan sen hyvin. — Minä lähetän Teille eri siteessä muut teokseni. Ehkä voitte opiskellessanne käyttää niitä suomalaisena lukutekstinä.

Mainitsitte myöskin että mahdollisesti ensi kesänä tulette Suomessa käymään. Jos niin käy, olkaa ystävällinen ja tulkaa meitäkin vaimoani ja minua katsomaan. Me tosin emme asu aivan valtareittien varrella, mutta emme niin kaukana, että tänne tulo olisi mahdotonta. Pääkaupungista Helsingistä on 2 ½ tunnin rautatiematka pieneen Porvoo’n kaupunkiin ja siitä 20 kilometriä maatkatka meidän kotiimme. Kun ilmoitatte meille muutamia päiviä ennen niin tulemme Teitä Porvoosta hakemaan. Jos Teidän matkanne sattuisi keskikesällä niin voisi tehdä tällaisen ehdotuksen. Meillä on suuri laulujuhla Hämeenlinnassa (sama, johon unkarilaisten laulajain toivottiin tulevan) kesäk. 30 ja heinäk. 1–2. päivänä. Tulisitte tänne meille aikaisemmin. Ottaisitte unkarilaisen kansallispukunne mukaan, ja jos ajatte polkupyörällä (velocipedillä), niin lähtisimme tämän seudun nuorukaisten ja neitosten kanssa läpi suomalaisten kylien polkupyörällä tämän 80 kilom. matkan Hämeenlinnaan. Siitä voisi tulla hauska matka, ainakin näkisitte paljon maaseutua. Velocipeedin kyllä hankimme Teille, jos vain olette tottunut ajamaan.

Tämä on vain ehdotus. En tiedä soveltuuko se Teidän matkasuunnitelmiinne, mutta olen kuitenkin maininnut.

Monin sydämellisin terveisin

Teidän
Johannes Linnankoski

volna ki felém, mint Ön. Hadd köszönjem ezt meg szívemből, az Ön levelét mindig is a legkedvesebb emlékeim között fogom megőrizni.

Ön finnül tanul, Kisasszony. Aligha értheti azt az érzést, melyet bennünk kivált, ha váratlanul finnül írt levelet kapunk önöktől, magyaroktól. Milyen hálások is vagyunk azért a mély barátságért és szeretetért, mellyel önök a mi országunk és népünk felé fordulnak! De egyúttal mennyire szégyelljük is magunkat, hogy mi magunk ilyen merevek és mogorvák vagyunk, és olyan kevés figyelmet fordítunk az önök népére és nyelvére. Én azonban bízom benne, hogy önök megértik természetünk különbözőségét, valamint a körülményeket, melyek közt jelenleg élünk, és hogy a szebb jövő reményében meg tudnak nekünk bocsátani.

Nagy öröömre szolgált, hogy az Ön nyelvi tanulmányai ilyen biztos alapokon nyugszanak. A legtöbb mondat szerkezete annyira finnes volt, hogy ha itt-ott nem akadna egy-egy apróbb hiba a végződésekben, nem is hihetne mást az ember, mint hogy egy született finn írta őket.

Hadd köszönjem meg továbbá Önnek, hogy szeretné magyarra fordítani az én „Dalomat”. Boldogságomat csak fokozza, hogy a levele meggyőzött arról, jól boldogul majd ezzel a feladattal. – Külön kötetben elküldöm Önnek a további műveimet. Tanulmányai során finn nyelvű olvasmányként talán hasznukat veszi majd.

Azt is említette, hogy nyáron talán Finnországba látogat. Ha így lesz, legyen olyan kedves, és keressen fel engem és a feleségemet. Igaz, nem éppen a főbb útvonalak mentén lakunk, de azért nem is olyan messze, hogy lehetetlenség lenne ideutazni. Helsinkitől, a fővárostól 2 ½ óra vonatútra fekszik Porvoo kisvárosa, ahonnan a szárazföldön 20 kilométerre található az otthonunk. Ha néhány nappal korábban jelez nekünk, Ön elé megyünk Porvooba. Ha nyár közepére esne az utazása, az alábbi javaslatral élnék. Itt, nálunk, Hämeenlinnában lesz egy nagy dalosünnep (az, melyre magyar énekeseket is hívtak) június 30-án és július 1–2. napján. Jöjjön ide hozzánk korábban. Hozza magával a magyar népviseletét, és ha szokott kerékpározni (velocipédezni), akkor a környéken élő ifjakkal és leányokkal együtt, a finn falvakon át tennénk meg a Hämeenlinnáig vezető 80 kilométeres utat. Kellemes kis utazás lehetne, legalábbis sokat látna a vidékből. Velocipédet szerzünk Önnek mi, ha szokott ilyenekkel járni.

Ez csak egy javaslat. Nem tudom, beleillik-e az Ön útiterveibe, de azért megemlítettem. Szívélyes üdvözzel,

az Ön Johannes Linnankoskija

A levélváltást követően Sebestyén Irén végül csak 1912 nyarán jutott el először Finnországba, akkori két és fél hónapos tanulmányútja során fejezte be a mű fordítását. Arról, hogy végül létrejött-e a Linnankoski által előző évben felajánlott találkozás, 1966-os visszaemlékezésében nem ír, magát a levelezésüket sem említi. 1912-es finnországi tartózkodásáról annyit jegyez meg, azt Nurmesben, Észak-Karjalában töltötte, Niilo E. Vainio esperes vendégeként, aki maga Antti Jalava finn író (a magyar irodalom fordítója – B. L.) tanítványa volt, és lelkes magyarbarátként ő ültette át finnre Jókai és Mikszáth egyes alkotásait.¹⁰ Az 1914 őszén a Budapesti Hírlapba

¹⁰ Sebestyén 1966. 129.

írt Linnankoski-nekrológja azonban arra enged következtetni, hogy néhány hónappal a szerző halála előtt találkozott vele – talán akkor először:

„*Dal a tűzpiros virágról* című regénye, melynek nyolcadik idegennyelvű fordítása, a magyar, csak kéziratban szerezhetté végtelen örömet nagy, magyarbarát írójának. [...] Oly meghatottan hallgatta – még nem is olyan régen – egy csöndes, enyhe nyári reggelen az első magyar szót, melyeket életében hallott: saját gondolatainak magyar nyelven való megszólaltatását s mint óhajtotta, várta és remélte, hogy a mi olvasóközönségünk is megérti azt a sok szépet és jót, a mi [sic] ennek, éppen ennek a művének írásakor szívét-lelkét eltöltötte.”¹¹

Az elkészült munka kapcsán Sebestyén úgy véli, annak két bírálója közül Lyka Károly, a fordítás lektora elsősorban a regény szépségét, míg Benedek Elek a műben művészi módon megjelenített morális tendenciát ismerte fel és el, így mindketten úgy gondolták, az alkotás Magyarországon is sikerre tarthat számot. Állítása szerint mindenekelőtt Benedek pozitív véleményének köszönhető, hogy a mű végül megjelenhetett az Athenaeum Kiadó Athenaeum Könyvtár sorozatában, többek között Maupassant, Balzac és Maugham művei sorában. Igaz, ebből az első, 1914-es kiadásból a *Malja pohjaan* (később *Fenekig a kelyhet*) című – a főhős bordélyházi látogatását leíró (B. L.) – fejezet a kiadó kérésére kimaradt.¹²

Sebestyén Irén fordítása később több kiadást is megért, immár az említett fejezettel kiegészülve. Előbb a budapesti Európa Könyvkiadónál (1957) publikálták – ennek példányai az első kiadáshoz hasonlóan szintén hamar elfogytak a boltokból¹³ –, majd a bukaresti Editura Pentru Literatură kiadónál (1967)¹⁴ és az ugyancsak bukaresti Irodalmi Könyvkiadónál (1968), legutóbb pedig az Európa Könyvkiadó és a Nők Lapja közös Femina sorozatában (1987), melyet beharangozója alapján a nők sorozatának szántak, továbbá mindenkinek, „aki őszinte érzelmeket, felelős világlátást, tiszta hangot vár el az irodalomtól. A Femina könyvek: jó szórakozás, nemes izgalom, irodalmi színvonal.”¹⁵ Emellett az évek során több fórumon jelentek meg részletek is a műből. A sort az Uranus 1948-as budapesti kiadása tarkítja, mely Ambrózy Ágoston fordításában adta közre a regényt.

A *Dal a tűzpiros virágról* után Sebestyén Irén Linnankoski másik regényét (*Pakolaiset*, 1908) is lefordította, melyet előbb az Erdélyi Helikon közölt folytatásokban (*Menekülők*, 1928–1929), majd *Menekülés: Falusi történet* címmel az Athenaeum jelentette meg (1940). Korábban ugyancsak ő írt ismertetőt a szerző első szépirodalmi alkotásáról is.¹⁶

Az évek során a finn szépprózából Linnankoski mellett Juhani Aho, Anni Swan, Frans Emil Sillanpää, Arvid Järnefelt, Mika Waltari, Urho Karhumäki és Yrjö Kokko műveit ültette át magyarra. Ezek közül különösen Sillanpää *Silja* (eredetileg *Nuoren nukkunut*) című regénye ért el a Linnankoski-bestselleréhez hasonló sikert a magyar olvasók körében: a művet Sebestyén visszaemlékezése szerint 1938-ban – vagyis még a szerző 1939-es irodalmi Nobel-díja előtt – publikálta a Franklin-Társulat, és egy év alatt öt kiadást ért meg, sőt néhány olvasó még verset

¹¹ Sebestyén Irén: *Johannes Linnankoski*. Budapesti Hírlap XXXIV(1914). 262. szám. (október 21.) 3.

¹² Sebestyén 1966. 129.

¹³ Sebestyén 1966. 130.

¹⁴ Említi Csepregi: i. m. 173.

¹⁵ *Az Európa Könyvkiadó új sorozata*. Pest Megyei Hírlap XXIX(1985). 111. szám. (május 14.). 6.

¹⁶ Sebestyén Irén: *A finnek Luciferje. J. Linnankoski Örökös küzdelem (Ikuinen taistelu) c. drámai költeménye prózában megnevezéssel*. Nemzeti Nénevelés XXXIV(1913). 217–227. (a továbbiakban Sebestyén 1913)

is írt a főszereplő leányhoz.¹⁷ Fordított továbbá egy válogatáskötetnyit finn népmesékből is, és megírta személyes élményekre alapuló összefoglalóját *A finn irodalom Magyarországon* címmel, mely eredetileg a Finn Irodalmi Társaság 1960. június 1-jei ülésén hangzott el előadás-ként, majd finn nyelven a *Virittäjä* (1960) nyelvészeti folyóiratban, magyarul *Az uráli népek történelme és műveltsége* (1966) egyetemi segédkönyvben jelent meg. Ennek zárásaként saját műfordítói tevékenységére így reflektál: „A magam fordításait sem olvastam el megjelenésük után. Ösztönösen féltem attól, hogy az esetleges sajtóhibák okozta bosszúság megtöri annak a »finn hangulatnak« a varázsát, amely a fordítás munkája közben hatalmában tartott.”¹⁸

Domokos Péter a finn irodalom magyarországi fogadtatásáról szóló áttekintésében N. Sebestyén Irént – Berezcki Gábor mellett – a finn irodalom azon nyelvészből vált tolmácsolójaként említi, aki a legjobb műfordítók szintjén műveli ezt a tevékenységet.¹⁹ Hajdú Péter emlékcikkében a legkiválóbb magyar műfordítók közé sorolja, kiemelve, hogy műfordításaival, tanulmányaival és lexikonicikkeivel ő tett a legtöbbet a finn irodalom magyar olvasókkal való megismertetéséért.²⁰

A szerző

A Johannes Linnankoski írói álnév, mögötte Vihtori Peltonen (1869–1913) újságíró, népművelő rejlik. Peltonen a dél-finnországi Uusimaa tartomány keleti részén fekvő Askolában született. Már gyerekkorától fogva munkát kellett vállalnia, a *Dal a tűzpiros virágról* főhőséhez hasonlóan faüszátóként is dolgozott. A jyvaskyläi tanárképzőben folytatott tanulmányait félbehagyta, majd a sorkatonai szolgálatát követően – korábbi újságírói és segédszerkesztői tapasztalatokkal felvértezve²¹ – az akkor frissen alapított, porvooi székhelyű Uusimaa főszerkesztőjeként (1894–1900) helyezkedett el. A zömében svéd ajkú területen a lap a finnségi eszme meghatározó képviselőjévé vált, a cikkek jó részét maga Peltonen írta.²² A finnségi eszme képviselője látszik meg az 1906-os nagy névfinnesítési mozgalomban is, melyben vezető szerepet játszott.²³

Nemcsak újságíróként, de kiváló szónokként és előadóként is ismerték, témái az illetmantól a földműveléssel kapcsolatos kérdéseken és a nemzeti vitákon át a zsellérség helyzetéig terjedtek. Gyakorlati tapasztalatait elméleti munkába is átültette: ő adta közre az első finn nyelvű retorikai kézikönyvet (*Puhetaito*, 1901). A svéd orvos, E. W. Wretling (1838–1905) munkáiból készített fordításai az első finnre átültetett nemi felvilágosító művek közé tartoznak. Tevékenysége sokoldalú műveltségről árulkodik, melyet autodidakta módon szerzett. Teológiai, esztétikai, természettudományos, kultúrtörténeti, mezőgazdasági, szépirodalmi stb. olvasmányairól részletes jegyzeteket vezetett,

¹⁷ Sebestyén 1966. 131. Más források, így például az OSZK katalógusa szerint is, az első kiadás 1939-es, és 1942-ben jelent meg az ötödik kiadás. Később még két alkalommal bővült a sor (1965, 1967).

¹⁸ Sebestyén 1966. 132.

¹⁹ Domokos Péter: *A finn irodalom fogadtatása Magyarországon*. Bp. 1972 (Modern Filológiai Füzetek 15). 151.

²⁰ Hajdú 1979a. 163.

²¹ Rafael Koskimies: *Johannes Linnankoski*. = *Uo: Suomen kirjallisuus. IV. Minna Canthista Eino Leinoon*. Helsinki 1965. 494.

²² Karl Grün: »Mutta kun en minä tiedä itseäni!» = Johannes Linnankoski: *Laulu tulipunaisesta kukasta*. Helsinki 1996. VIII.

²³ Koskimies: *i. m.* 496. Kai Laitinen finn irodalomtörténész egyenesen neki tulajdonítja a névfinnesítési mozgalom elindítását, melyhez nagyjából 100 000 finn állampolgár csatlakozott, finnre cserélve addigi idegen – jellemzően svéd – eredetű vezetéknévét. Kai Laitinen: *A finn irodalom története*. Ford. Jávorszky Béla. Bp. 1981. 266–267.

abban, amire neki magának nem jutott ideje, a feleségétől kért összefoglalók és fordítások révén tájékozódott. A szépirodalom művelésének álma fiatalkorától kísérte, ám megvalósítását egyéb munkái és anyagi helyzete sokáig nem engedték. Végül 1900 elején döntött úgy, hogy Porvoot és a közeletet otthagyva szépirórnak áll, és élete hátralevő éveit ennek a tevékenységnek szentelte.²⁴ Családjával többévnnyi, sorozatos lakhelyváltogatásokkal tarkított időszak után végül 1909-ben visszaköltözött szülőfalujába, Askolába – a korábban idézett levélben is itteni otthonába invitálta Sebestyén Irént.

Szépirórként az *Ikuinen taistelu* (1903; Örökös küzdelem²⁵) című színművel debütált, ekkor vette fel a művésznevét, melynek takarásából még akkor sem bújt elő, amikor alkotásáért előbb a Finn Irodalmi Társaság elismerésével, majd állami irodalmi díjjal tüntették ki.²⁶ A bibliai mű középpontjában Ábel megölésének és Káin átkának története áll, mely a jó és a rossz, Isten és Lucifer közötti, az ember lelkéért folytatott harcot bontja ki. A dráma stílusát tekintve szorosan kapcsolódik a kor szimbolista irányzatához, mely ekkoriban a finn művészetekben is éreztette hatását. Ugyanez a stílus jellemzi második szépirodalmi alkotását, az 1905-ben megjelent *Laulu tulipunaisesta kukasta* (*Dal a tűzpiros virágról*) című regényét. Ekkortájt azonban már kezdett egy realistább, dísztelenebb előadásmód felé elmozdulni, melyet jól tükröz már az ugyanebben az évben közreadott hosszabb novellája, a *Taistelu Heikkilän talosta* (1905; *Harc a Heikkilä házáért*, ford. Jávorszky Béla, 1969). A kétosztatú elbeszélés első felében egy iszákos, alkalmatlan parasztgazda és erős akaratú felesége közötti hatalmi harc bontakozik ki, míg második fele az utóbbi ifjúkori szerelmének szemszögéből ábrázolja a gazdasszony halálához fűződő eseményeket. Ezt az egyszerűbb, lecsupaszítottabb ábrázolásmódot – melyről jegyzetfűzetében azt írta, „Törekedni fogok az egyszerű nagyságra!”²⁷ – fejlesztette tovább másik, szintén sokat fordított, *Pakolaiset* (1908; *Menekülés*, ford. N. Sebestyén Irén, 1940) című regényében, ahol a cselekmény kiindulópontjaként egy idősebb parasztember egy fiatal lányt vesz nőül, ami aztán ellentétekhez, házasságtöréshez és a férfi halálához vezet. Ezt követően visszatért a színmű műfajához: allegorikus drámája, a *Kirot* (1908; *Átkok*) cselekménye a finn törzsek közötti határvillongások korába vezet, ám valójában megjelenési idejének Finnországra, az orosz anyabirodalomnak az autonóm finn nagyhercegséget érintő oroszosító politikájára és finn pártharcaira reagál. Utolsó két, 1911-es színművében újból bibliai történetekhez nyúlt: a *Jeftan tytär* (Jefta lánya) és a *Simson ja Delila* (Sámson és Delila) is a munkásságában végig jelen lévő férfi-nő kapcsolatot és a közösségi kötelességtudattal kapcsolatos kérdéseket boncolgatja. Pályafutását a *Sirpaleita* (1913; Szilánkok) elnevezésű gyűjteménye zárta, mely a címe jelezte módon sokféle, egymással kapcsolatban nem lévő írást – felhívásokat, elbeszéléseket, novellákat – egybefoglaló kötet. A válogatás megjelenési évének augusztusában hunyt el.²⁸

A mű

A *Dal a tűzpiros virágról* finn Don Juan-történetként indul. A módos paraszteszaládból származó Olavi és édesapja között kenyértörésre kerül sor az ifjú házassági tervei, egy szolgálólányhoz fűződő kapcsolata miatt. A fiatalember a szülői házat otthagyva a faúsztatók közé áll,

²⁴ Grün: i. m. VIII–IX.

²⁵ Lásd Sebestyén 1913.

²⁶ Eliel Aspelin (1905): *Johannes Linnankoski: Laulu tulipunaisesta kukasta*. Valvoja XXV(1905). 5–6. szám. 334.

²⁷ Laitinen: i. m. 267.

²⁸ Grün: i. m. IX–XI.

majd így a finn vidéket járva sorra csábítja el a lányokat. Az elbeszélés felénél azonban változik a téma és a jelleg: a korábbi romantikus stílusú csábítási epizódokat realistább és egységesebb elbeszélés váltja fel, melyben Olavi addigi életmódját megbánva végül rendes férjjé fejlődik, egyben a fausztatók szabad, gondtalan, ám egyben a társadalom periferiájára szoruló vándoréletét maga mögött hagyva visszaülleszkedik a paraszti közösségbe, és például gazda válik belőle.

A regény sokoldalú és sokrétű szimbólumrendszeréből Karl Grünnt tanulmányában a – már a mű címében is jelzett – virágszimbolikát emeli ki, melyhez egyben a sötétvöröstől a fehérig halványuló színszimbolika is kapcsolódik. Grünnt arra is kitér, hogy a szöveg különféle stílusok és műfajok jegyeit viseli magán –, a nézőpont a szereplők és a természet vagy használati tárgyak között váltakozik, az ábrázolt környezet egyben a szereplők belső világára is utal, valamint hogy sokszor megkérdőjeleződik az események valósága: ténylegesen megtörténtek-e, vagy csak a szereplők képzeletében zajlottak le. A műben érintett tárgyak közül a nemi erkölcsöt – és ezen belül is a férfiakra, illetve nőkre vonatkozó kettős megítélést –, a finnséget és a finn férfit, a modern ember szenvedéssel járó identitásépítését, valamint a férfi-nő kapcsolatot és annak morális dimenzióit emeli ki, melyek a regény megjelenésekor mind aktuálisak voltak a finn közbeszédben és/vagy szépirodalomban.²⁹

A mű hatalmas sikert aratott a finn olvasók körében, és a regénnyel összefüggésben derült fény arra is, hogy az írói álnév mögött a kortársak számára egyéb tevékenységei okán már jól ismert Vihtori Peltonen áll.³⁰ Kai Laitinen arról is beszámol, hogy „az első finn bestseller” főhősei nyomán számtalan kisfiú kapta az Olavi és kislány a Kyllikki nevet.³¹ A kortárs kritika ugyanakkor nem volt teljes mértékben elragadtatva az alkotástól: Eliel Aspelin, noha összességében jó és szép műnek ítéli a regényt, bírálja az álmodozó-meseszerű és a realista ábrázolásmód váltakozásáért és a stílusérzék hiányáért.³²

A mű hamar utat talált a külföldi olvasókhoz is: Laitinen szerint a publikálástól számított másfél évtized alatt 19 nyelvre fordították, Grünnt összesen több mint húsz nyelvről számol be, megemlítve, hogy németre háromszor is átültették, Franciaországban pedig több mint ötven kiadása jelent meg.³³ A FILI – Finnish Literature Exchange online fordítási adatbázisa 19 nyelvet, azon belül a magyar mellett bolgárral, németül és szlovákul 2–2, oroszul 4 fordítást listáz, ezek közül a legrégebbi az 1906-os svéd, a legújabb a 2007-es bolgár kiadás, de eszperantó nyelven is elérhető a regény.³⁴

Mint a fordító írja, a háborús körülmények ellenére „Linnankoski üde regényét lelkes elragadtatással fogadta a magyar olvasóközönség. A könyvkereskedések kirakatai tele voltak a csinos kiállítású, olcsó könyvvel, amelynek fehér-piros védőborítékja és szuggesztív címe magára hívta a figyelmet, és arra csábította a járó-kelőket [sic], hogy megnézzék és megvegyék.” Nemcsak olyan esetről számol be, hogy az Andrassy úti leánygimnázium végzősei csapatosan mentek el megvenni a könyvet, hanem azt is említi, hogy minden korosztályból, egyetemi hallgatók és professzorok köréből is akadtak olvasói a műnek – még olyan megrögzött rajongó is, mint Domanovszky Sándor történész, aki saját bevallása szerint minden évben elolvasta.

²⁹ Uo. XI–XIII.

³⁰ Uo. VII–VIII.

³¹ Laitinen: *i. m.* 266.

³² Aspelin: *i. m.* 335–336.

³³ Laitinen: *i. m.* 266; Grünnt: *i. m.* VII.

³⁴ <http://dbgw.finlit.fi/kaannokset/index.php?lang=ENG>

Sebestyén pontos eladási adatokat nem tud közölni, mert, mint írja, a kötetet „igen nagy példányszámban” Londonban nyomtatták, és az ottrakedt példányok csak a világháború lezárulását követően jutottak el Magyarországra. A regény első, 1919-es, svéd filmváltozatának (rend. Mauritz Stiller – B. L.) magyarországi bemutatása aztán újabb lökést adott a sikernek, és a későbbi kiadások is jól fogytak. A fordító a műből kisugárzó „finn hangulattal” és „izzó, mély líraisággal”, „a finn természet különleges bájának hangulatébresztő, vizuális ábrázolásával” magyarázza a mű magyarországi népszerűségét, valamint azzal, hogy a „hősei meghódították a magyarok szívét”.³⁵

A Sebestyén-féle fordítás második kiadásáról szóló ismertetőjében Kőszegi Imre úgy véli, a főszereplőben mindannyian magunkra ismerhetünk, „akik szerelemben és cselekvésben a teljességet keressük több vagy kevesebb vágygal és bátorsággal, több vagy kevesebb eredménnyel”, melyhez még hozzáfűzi, „[c]supa költészet ez a szép és ötven éve méltán világhírű finn regény, amelyet most másodszor adtak ki magyarul, az eredetihez méltó, finom fordításban”.³⁶

A fordítás

Sebestyén Irén fordítása tartalmában és legtöbbször stílusában is viszonylag nagy pontossággal követi a finn szöveget, egyben gördülékeny, élvezetes magyar szöveget nyújt az olvasónak, mint azt az alábbi példák is mutatják (kiemelések tőlem – B. L.):³⁷

Kaikki kävi silmänräpyksessä. (LTK³⁸ 28.) 'Az egész egy szempillantás alatt történt.'

Egy pillanat műve volt az egész. (DTV³⁹ 33.)

Me olemme jo hiihdelleet pari kertaa tuolla niityllä, *niin että sinun kanssasi kehtaa jo lähteä vaikkapa ihmisten ilmoille.* (LTK 71.) – 'így már akár emberek közé is merek menni veled.'

Gyakoroltuk már néhányszor a sielést a mezőn, *s így nem vallok veled szégyent.* (DTV 79.)

A fordítást az eredetivel aprólékosan összevetve azonban felfedezhető néhány különbség és tévesztés. Így például a *koski* szó megfelelőjeként több előfordulásánál a *vízesés* szerepel, amely más képzetet kelt a magyar olvasóban, hiszen míg a *koski* 'sellő' csak kissé meredekebb esésű folyószakaszt jelöl, a vízesésnél a folyóvíz nagyjából 90 fokos szögben zuhan a mélybe:

³⁵ Sebestyén 1966. 129–130.

³⁶ Kőszegi Imre: *Dal a tűzpiros virágról. Linnankoski regénye.* Élet és Irodalom II(1958). 4. szám. 9; idézi Domokos: *i. m.* 125. Kőszegi nem számol az Ambrózy-féle fordítással, és mint Domokos uo. megjegyzi, a fordító nevét nem említi.

³⁷ Az alábbiakban elsősorban a Sebestyén Irén-féle fordítás 1957-es változatára alapuló 1987-es kiadására hagyatkozom, de jelzem, ahol az 1914-es változat az említett példánál eltér. A finn szöveget az 1905-ös első kiadás szövegét átvevő 1996-os kiadás alapján vizsgálom.

³⁸ LTK = Johannes Linnankoski: *Laulu tulipunaisesta kukasta.* Helsinki 1996. [1905.]

³⁹ DTV = Johannes Linnankoski: *Dal a tűzpiros virágról.* Ford.: N. Sebestyén Irén. Bp. 1987. [1957.]

A Kohiszeva-vízesés híres vízesés, mert a legbüszkébb és legharagosabb a tizenöt mérföld hosszú Nuoli-folyónak valamennyi vízesése közül. (DTV 95.)

A *vízesés* szót választás különösen annál a jelenetnél zavaró, ahol – a fenti mondattal induló fejezetben – a főhős és társa versengésképpen ezen az erős sodrású sellőn lovagolják meg a hullámokat:

A versenyzőknek egy fatörzs hátán a felső vízesésen kell lebecsátkozniuk, majd kiugraniok [sic] az Åkeänlinna melletti farakásra – ha ugyan még a lábukon állnak; [...] (DTV 103.)

Szerencsésebb megoldás emiatt a *zuhatag*, mely ebben a fejezetben is a *vízesés* alternatívájaként jelenik meg, illetve más esetekben is a *koski* megfelelőjeként szerepel a fordításban.

A stílus tekintetében helyenként érzelmdúsabb, romantikusabb hangvételi megoldással él a fordítás, így például az alábbi esetekben:

»Kummallinen kevés! » ajatteli hän edelleen. »Ei ikinä ole kuuset niin *tulipunaisina* kukkineet [...] (LTK 4.) – 'Még sosem virágoztak ilyen tűzpirosan a fenyők.'

– Csodálatos tavasz ez – gondolta magában. – A fenyők még sohasem *fakasztottak* ilyen *lángoló tűzpiros* virágot, [...] (DTV 6.)

»Yksi ainoa kukkanen tytöllä on – niin kaunis ja vienon», kuiskasi hän, painaen hennot huulensa hyväillen *vastapuhjenneita vaaleanpunaisia terälehtiä vasten*. (LTK 69.) – 'a nemrég kipattant rózsaszín sziromlevelekre'

– Egyetlenegy virága van a leánynak, oly szép és kedves – susogta, és keskeny ajkát simogatva nyomta rá a *bimbóból virággá fakadt rózsaszín sziromlevélkékre*. (DTV 77.)

Mutta Kyllikki *jatkoi* kuin *jäitään purkava puro*: (LTK 239.) 'De Kyllikki *folytatta*, mint a *jegét megtörő patak*:'

De Kyllikkiből *áradt a szó*, mint a *jégbilincseitől szabaduló hegyi patak árja*. (DTV 248.)

De Kyllikki *folytatta*, mint *jégbilincseit leszaggató* hegyi patak: (DTV 1914. 315.)

Másutt az eredetnél szemérmesebb a magyar változat, és ezt nemcsak a bordélyházi jelenet kezdeti kihagyása példázza:

Tietääkä nyt, niin monta kuin teitä on: minä menen minne menen, *vaikka ruhtinattaren makuuhuoneeseen*, ja minä käyn sitä tyttöä katsomassa jokainoa yö, niinkauvan kun tässä kylässä viivyn. (LTK 50.) – 'akár a fejedelemasszony hálószobájába is'

Tudjátok meg hát mindannyian, ahányan csak itt vagytok, hogy oda megyek, ahova éppen menni akarok, [kihagyás] és meglátogatom azt a leányt minden éjjel, ameddig ebben a faluban vagyok. (DTV 56.)

Ugyanígy az alábbi, virágok beszélgetéséből származó részletben, melynek a kontextusban – a szobában, melynek ablakát a növények díszítik, a szerelmesek találkoznak éppen, először ilyen közelségben – erotikus olvasata is lehet, ezt a hatást azonban a kiemelt tagmondat kihagyása valamelyest enyhíti:

»[...] kukkiminen on aina ihanaa, mutta ensi kerran vertaista ei ole eikä tule, sillä silloin emme vielä mitään tiedä, vaan seisomme kuin suuren salaisuuden verholehtien takana. [...] Emmekä ajattele mennyttä emmekä tulevaa, vaan juuri sitä lähenevää hetkeä ... Vihdoin se tulee, ja terälehdet punertuvat ja avautuvat, ja *kaikki hiukenee*, ja me tunnemme sulautuvamme valoon ja lämpöön.» (LTK 54.) – *kaikki hiukenee* itt: 'minden elernyed'

[...] az első virágfakadással nem ér fel semmi más. Akkor még semmit sem tudunk, csak ott állunk a nagy titok leple mögött. [...] Nem gondolunk a múltra, nem a jövőre, csak épp a közeledő pillanatra... Végre eljön, a szíromlevélkék megpirosodnak és felpattannak, [kihagyás] és úgy érezzük, hogy fénybe, ragyogásba olvad bele egész lényünk. (DTV 60.)

[...] Végre az eljön, a szíromlevélkék megpirosodnak és *megoldódik minden* – és úgy érezzük, hogy fénybe, ragyogásba olvad bele egész lényünk. (DTV 1914. 76.)

Akad azonban olyan szakasz is, mely az 1914-es kiadásban szerepelt, az 1987-esben viszont az 1957-es nyomán már nem. Az egyik fejezetben a főhős elmeséli kiszemeltjének, milyen is lenne, ha egyszer elvinné őt magával az erdőbe, hogy bemuthassa neki az ottani életét és az erdő világát. Az általa kitalált jelenetben egy kifigurázott misére is sor kerül, melyet az erdőmunkások celebrálnak.

A regény szerkezete rövid fejezetekből, epizódokból tevődik össze, melyek jellemzően soremeléssel elválasztott jelenetekből épülnek fel – akárha vágással egymásra következő jelenetek lennének egy filmben. Ezt a megoldást zömében az 1987-es [1957] magyar kiadás is átveszi, azonban nem mindenütt, illetve több olyan eset is akad, ahol a soremelés pár bekezdésen belül máshol szerepel a finn szöveghez képest. Ezek a változtatások legtöbbször megtörik az eredeti szerkezetet: egybefolynak egyes, egymást némi időbeli és/vagy kisebb térbeli ugrással követő jelenetek, vagy indokolatlannak tűnő helyen következik be a soremelés jelezte váltás. Az alábbi részletben például a fogócskát záró egymás tekintetébe feledkezés rövidül le, válik kevésbé hangsúlyossá a soremelés elhagyása miatt:

Hän katsoi katsomistaan tytön hehkuviin kasvoihin ja noihin ihmeteltäviin gasellinsilmiin, pitäen yhä hänen ympäriltään samalla otteella, mikä oli kaatuessa ollut. Hän olisi tahtonut ummistaa silmänsä ja uneksia – kaatumisesta ja gasellinsilmistä...

»Mutta hyvä ihme, muut odottavat!«

He katsahivat toisiinsa hätäntyneinä ja irtausivat, mutta olivat niin hämillään, että tuskin kykenivät nousemaan. [...] (LTK 16.)

Tekintete a leány kipirult arcára tapadt, igéző gazellaszemébe süllyedt, és a keze még mindig fogva tartotta derekát, úgy, mint esés közben. És be akarta hunyni a szemét, hogy álmodjék leesésről és gazellaszemről...

– Szent isten, hisz a többiek várnak minket!

Meghökkenve néztek egymásra, és kibontakoztak az ölelésből, de olyan zavarban voltak, hogy alig tudtak felállni. [...] (DTV 20.)

Ugyanakkor figyelembe veendő, hogy a soremelés alkalmazásában eltérések tapasztalhatók a különböző kiadások között – mind a magyar, mind a finn szöveg esetében. Előfordul, hogy az 1914-es magyar kiadás követi az 1905-ös finn szövegváltozatot⁴⁰ ott, ahol az 1957-es magyar kiadás⁴¹ már nem. Ugyanígy arra is akad példa, hogy már az 1914-es magyar változat alkalmazta tagolás is eltér az 1905-ös finn kiadásétól. Az alábbi példában egy felfokozott jelenet törik meg így:⁴²

Egy pillanat műve volt az egész. – Kölyök! – üvöltötte még egyszer – a seprű a levegőbe emelkedett.

De lehanyatlott még abban a pillanatban, akárcsak kettévágták volna, az öreg a szoba közepéről a sarokba repült, s a falhoz koppant, mint egy elhajított labda.

Mintha mennykő csapott volna le. Az apát szörnyű érzés fogta el, és úgy érezte magát, mint tönkrement földesúr a zsellérei között. Nem tudott többé a „kölyöknek” parancsolni sem apai tekintélyével, sem pedig testi erejével. [...] (DTV 33.)

Ehhez hasonló módon a finn szöveg kurzívval hangsúlyozott kifejezéseinek átvételében is vegyes képet mutat a magyar fordítás. Elhagyja viszont a regény eredeti, négyosztatú, sorszám-mal jelölt tagolását (I.: 1–4. fejezet, II.: 5–19., III.: 20–26., IV: 27–33.)

Mint a fenti példák némelyikéből is kitűnik, az 1987-es [1957] kiadás szövege helyenként csiszoltabb az 1914-es első kiadásénál. Megfigyelhető továbbá a szöveg nyelvi vagy egyéb szempontú modernizálása is:

– Jer! – szólt parancsoló tekintettel. – Fussunk! (DTV 1914. 25.)

– Gyere! – szólt parancsoló tekintettel. – Fussunk! (DTV 20.)

Öt versztet jár be a várostól idáig, [...] (DTV 1914. 171.)

Majdnem három kilométert gyalogol a városból idáig, [...] (DTV 131)⁴³

⁴⁰ Lásd az ezt átvevő 1996-os finn kiadást (LTK).

⁴¹ Lásd az erre alapuló 1987-es kiadást (DTV).

⁴² Az 1905-ös szövegváltozatot átvevő 1996-os finn kiadásban itt nincs soremelés, lásd LTK 28. Érdekességként megemlíthető, hogy az 1914-es, ötödik finn kiadás azonban ugyanitt él a soremelés eszközával, lásd Johannes Linnankoski: *Laulu tulipunaisesta kukasta*. Viides painos. Porvoo 1914. 39.

⁴³ Másutt ugyanakkor megőrzi a *peninkulma* (Linnankoskinál *penikulma*) ’mérőföld’ mértékegységet, lásd a fent idézett példát (DTV 95).

A későbbi kiadások is megőrizték ugyanakkor az 1914-es változat azon gyakorlatát, hogy a tulajdonneveket a finn kiejtéshez közelítő magyar írásmóddal közli, így például Koskela > Koszkela, Kyllikki > Küllikki, Moisio > Mojszio, Muurila > Múrida. A köznévből létrejött helyneveknél általában csak az utótagot fordítja, pl. Pyörrekivi > Püörrekő (*pyörre* 'örvény'), Hirvisuo > Hirvi-mocsár (*hirvi* 'jávorszarvas'), kivéve a Neitokallio > Leánykő és az Isosuo > Nagymocsár esetében – előbbi a regénybeli jelenetben elbeszélt történet szerint az onnan magát a vízbe vető hajadon után kapta nevét, utóbbi lecsapolása pedig a főhős kitartó munkáját, példás földművelővé válását jelzi, méretének érzékeltetése ezért lehet fontos.

Az átirat

Míg Sebestény Irén fordítása a fent példázott különbségekkel és az esetleges tévesztésekkel együtt is meglehetősen pontosan követi a finn eredetit, addig az Ambrózy Ágoston-féle szövegváltozat inkább átiratnak, mintsem fordításnak tekinthető, kezdve mindjárt azon, hogy egy olyan fejezettel indul, mely az eredetiben nem szerepel. Ez mintegy előképként azzal a jelenettel egészíti ki a művet, melynek végződését az eredetiben a főhős édesanyja meséli el halálos ágyán a fiainak: alig néhány nappal gyermeke (a regény főhőse) születése után hogyan kapta hűtlenségén a férjét.

Az átiratjelleg a szöveg további részében is erősen tetten érhető, ahogy az az alábbi szakaszból, a regény „eredeti” nyitó mondataiból is kitűnik:

Iltapäivän aurinko oli vieraisilla metsäisen kukkulan rinteellä. Loitommille puiden lomitse kättä pisti tai silmää vilkutti, lähimmät lämpimään syliinsä otti.
Koko rinne riemuitsi. (LTK 3.)

Sebestyén, az eredetit híven tükröző fordításában:

A délutáni nap látogatóban volt az erdős domboldalon. A távolabbi fáknak kezét nyújtott a lombok között, és reájuk mosolygott, a közelebbieket meleg ölébe zárta.

Az egész lejtő örömtől ujjongott. (DTV 5.)

Ambrózynál:

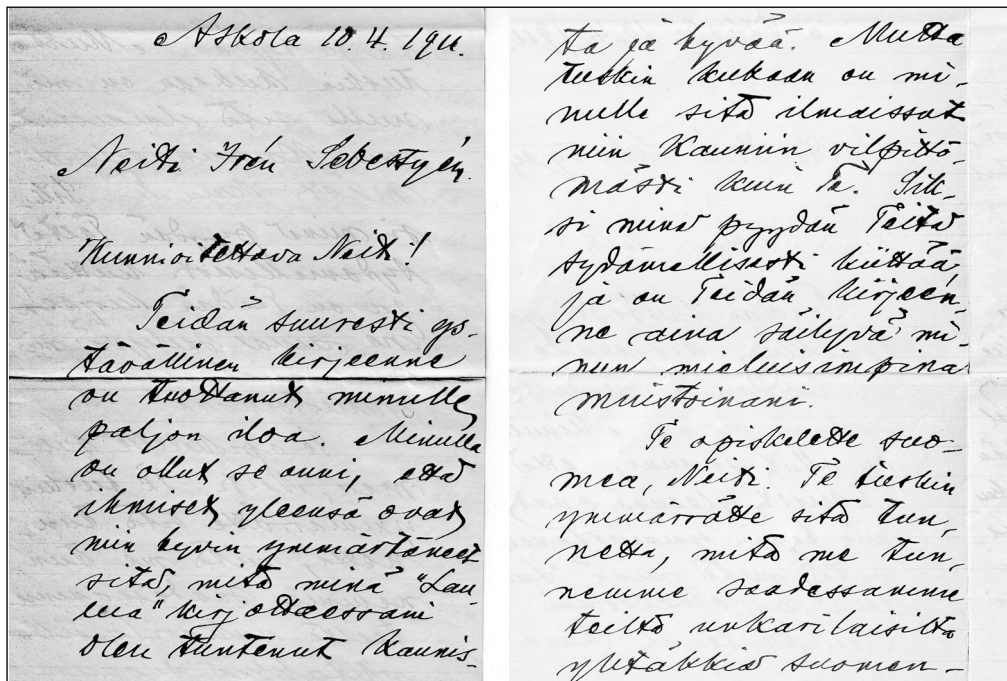
Kedves, messziről jött vendége volt a pohjolai erdőnek. A verőfényes délutáni nap látogatta meg a mohos, hatalmas szálfákat, a sötétzöld bokrokat, s a hússzínű gránitsziklák repedéseiben gyökerező, gubancos, sűrű szövevénné fonódó áfonya- [sic] szeder- és málnacserjéket. A közeli fákat barátságosan megölelgette a napsugár, a távolabbiaknak kezét nyújtott a lombokon keresztül, még a nedves árnyék legmélyén bóbiskoló széles fenyőgombák vállát is megveregette.

Örömteli izgalomban ragyogott az egész erdős domboldal. (DTV 1948, 12.)

A továbbiak

A regény magyar fordításai – beleértve a Sebestyén Irén-féle fordítás 1914-es és későbbi szövegváltozatát – természetesen a fentieknél sokkal részletesebben is összevethetők egymással és a finn szöveggel. Jelen írásomban céloom az volt, hogy Sebestyén Irén és Vihtori Peltonen/Johannes Linnankoski pályájának és a Linnankoski-bestseller sikerének áttekintése mellett ebből is ízelítőt nyújtsak. További kutatás témája lehet a mű magyarországi recepciójának részletesebb feltérképezése, és annak vizsgálata, mi indokolta, hogy a korábbi nagy sikerű fordítás után 1948-ban egy másik, ráadásul az eredeti szöveget igen lazán kezelő változatban adták közre a regényt.

Melléklet

Kielisey kirjeen. Kiin
ka kiitollecia me olem
mekau nito suuresta
ystävälliyydestä ja
rakkaudesta, mitö te
ostatte meidän mas-
taamme ja kansaamme
kohtain! Mitä kiin
ka meitä Suomella
hävetää, että me o-
re olemme niin juroja
ja jäykkiä ja auis-
tamme niin väheä kuo-
miota Teidän kansal-
leune ja kielellenne.
Minä kuitenkin toivon
Teidän ymmärtävän
meidän luonteemme

oroavaisuuden ja ne
sot, joissa me nyky-
ään elämme, ja voi-
van suoda meille pal-
jon anteksi parem-
pien aikojen toi-
vossa.

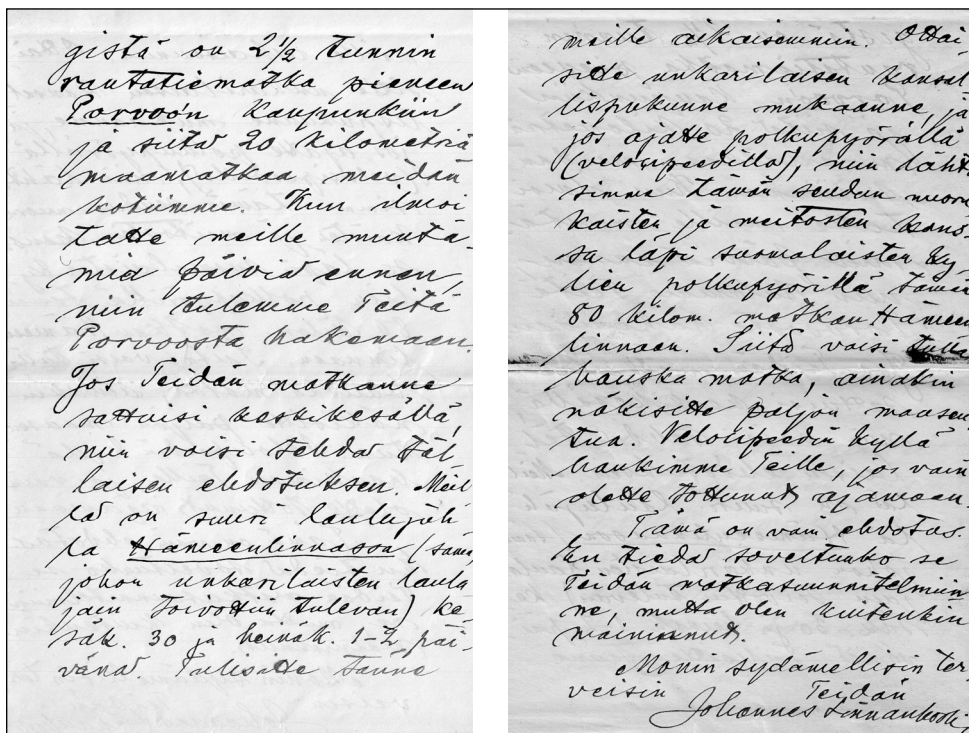
Minua suuresti ila-
hutti, että Teidän kii-
ten opiskeluinne ovat
niin hyvällä pohjal-
la. Useimmat Teidän
lauseenne olivat rakus-
teellisen niin kuone-
laisia, että ellei
siellä täällä olisi
ollut joku pieni
pätevöhe, niin

2/ si olisi voinut muuta
uskoa, kuin että ne
ovat synty peräisen
suomalaisen kirjota-
mia.

Sitten minä pyydän
kättä Teitä siitä, että
Teidän kääntä mi-
nun "Lauluni" unde-
riksi. Olen sitä iloi-
sempi, kun Teidän la-
jeune rahti minulle
vakuuden, että tä-
lede suorittamaan
sen hyvin. — Minä
tarketan Teille eri-
siteessä muuk ke-
okseini. Ehkä voit-
te opiskellessanne

käyttää niitä suoma-
laisena lukutekstinä

Mainitsitte myös
kun että mahdollises-
ti suvi kesänä ku-
latte Suomessa käy-
mään. Jos niin käy,
olkaa ystävällinen
ja tulkaa meitäkin
vaimoani ja minua
katsomaan. Me toiv-
omme että aivan
välttämättä var-
rella, mutta emme
niin kaukanaakaan,
että tänne tulo oli-
si mahdollista. Pää-
kaupungista Helsin-

The First Finnish Bestseller in Hungarian. Irén N. Sebestyén and *The Song of the Blood-Red Flower*

Keywords: translation history, translation criticism, reception, Finnish literature, relations history

This article gives a summary of the life and works of Hungarian linguist and literary translator Irén N. Sebestyén (1890–1978) and Finnish novelist, playwright, journalist, and popular educator Johannes Linnankoski (1869–1913; originally Vihtori Peltonen). It presents Linnankoski's first novel, *Laulu tulipunaisesta kukasta* (1905; *The Song of the Blood-Red Flower*, translated by W. J. A. Worster, 1920), whose translation marks the beginning of Irén N. Sebestyén's career as a literary translator (*Dal a tűzpiros virágról*, 1914). In connection with the birth of this translation, Linnankoski's letter welcoming N. Sebestyén's intention to translate the novel (1911) is also published. After giving an overview of the reception of the Finnish novel and its Hungarian edition, the paper examines some characteristics of N. Sebestyén's translation by means of examples from the text. Lastly, the other Hungarian translation of the work, by Ágoston Ambrózy (1948) is also discussed briefly.